

WONVA - P. 19. 8V

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی

گروه علوم تربیتی

پایان نامه‌ی کارشناسی ارشد رشته برنامه‌ریزی آموزشی

بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی

دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه کارآفرینی در

(سال تحصیلی ۸۷-۸۸)

استاد راهنما:

دکتر مصطفی شریف

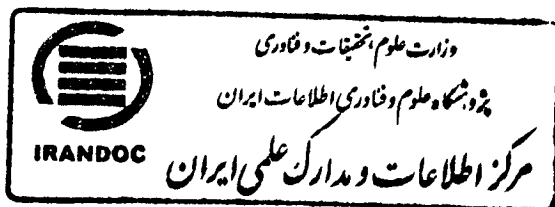
استاد مشاور:

دکتر محمد رضا نیلی

پژوهشگر

نبی اله بیات

خردادماه ۱۳۸۹

۱۵۸۷۴۹

کلیه حقوق مادی مترتب بر نتایج مطالعات، ابتکارات و
نوآوری‌های ناشی از تحقیق موضوع این پایان‌نامه
متعلق به دانشگاه اصفهان است.

دانشگاه اصفهان

دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی

گروه علوم تربیتی

شيوه نگارش پايان نامه
رعایت شده است.
تکميلات تکميلي دانشگاه اصفهان

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته‌ی برنامه‌ریزی آموزشی

آقای نبی‌اله بیات تحت عنوان

بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی

دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه کار آفرینی

سال ۸۸-۱۳۸۷

در تاریخ ۱۳۸۹/۴/۹ توسط هیأت داوران زیر بررسی و با درجه عالی به تصویب نهایی رسید.

۱- استاد راهنمای پایان‌نامه دکتر سیدمصطفی شریف خلیفه‌سلطانی با مرتبه علمی استادیار امضا

۲ استاد مشاور پایان‌نامه دکتر محمدرضا نیلی با مرتبه علمی استادیار امضا

۳- استاد داور داخل گروه دکتر محمدجواد لیاقتدار با مرتبه علمی دانشیار امضا

۴- استاد داور خارج از گروه دکتر مصطفی عمادزاده با مرتبه علمی استاد امضا

امضای مدیر گروه

تقدیر و تشکر

بدینوسیله از استاد بزرگوار جناب آقای دکتر سید مصطفی شریف که در تمام مراحل انجام پژوهش با دقت نظر خاص و راهنمایی‌های علمی ارزشمند اینجانب را همراهی نمودند تشکر قدردانی می‌نمایم همچنین از جناب آقای دکتر محمدرضا نیلی که در طی مراحل تحقیق مشاور اینجانب بودند سپاسگزاری می‌نمایم.

تقدیم به خانواده عزیزم که همواره به من امید دادند....

و تقدیم به وطنم

آذربایجان

چکیده

از نگاه بیشتر صاحب نظران اقتصادی، کارآفرینی مهم‌ترین منبع نوآوری، اشتغال‌زایی و رشد و توسعه می‌باشد. به عبارتی تعمیق و گسترش فرهنگ کارآفرینی به عنوان یکی از نیازهای ضروری جامعه، نیازمند توجه اساسی به امر آموزش در این زمینه می‌باشد. پژوهش حاضر به منظور شناسایی و بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش‌روی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان کارشناسی ارشد دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه کارآفرینی انجام شده است. فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی در چهار مقوله دانش کارآفرینی، توانش کارآفرینی، نگرش کارآفرینی و خلاقیت کارآفرینی مورد بررسی قرار گرفته است. این تحقیق از نوع کاربردی بوده و برای اجرای آن از روش توصیفی پیمایشی استفاده شده است. به منظور گردآوری داده‌ها از دو ابزار مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است، از مصاحبه نیمه‌سازمان‌یافته و با سؤال‌های از قبل تعریف شده، برای گردآوری بخشی از داده‌ها و از پرسشنامه محقق ساخته نیز برای گردآوری بخش دیگر استفاده شده، همچنین روایی پرسشنامه از طریق نظرات متخصصان و کارشناسان بررسی شده، پایایی پرسشنامه نیز از طریق ضریب آلفای کرونباخ محاسبه و ۰/۹۶ برآورد شده است. جامعه آماری پژوهش مشتمل بر ۲۶۳۴ نفر از دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی و مهندسی دانشگاه اصفهان و دانشگاه زنجان بوده و نمونه آماری با استفاده از روش کوکران و جدول مورگان ۳۳۵ نفر برآورد گردیده که از طریق نمونه‌گیری طبقه‌ای نسبی انتخاب شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در سطح آمار استنباطی با استفاده از آزمون‌هایی نظیر آزمون t تک متغیره، t دو متغیره، تحلیل واریانس چند متغیره (مانوا) انجام گرفته است. نتایج پژوهش نشان داده است که فرصت‌های پیش‌روی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان ارشد دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در هر چهار مؤلفه دانش کارآفرینی، توانش کارآفرینی، نگرش کارآفرینی و خلاقیت کارآفرینی پایین‌تر از حد متوسط می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت دانشجویان این دو دانشگاه با نوعی تهدید مواجه‌اند؛ وجود این تهدیدها به معنای فقدان فرصت نیست.

کلید واژه‌ها: کارآفرینی، فرصت‌ها، تهدیدها، فعالیت‌های آموزشی، فعالیت‌های پژوهشی، آموزش عالی.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات پژوهش

۱-۱- مقدمه	۱
۲-۱- شرح و بیان مسأله پژوهش	۲
۳-۱- اهمیت و ارزش تحقیق	۵
۴-۱- هدف‌های تحقیق	۷
۱-۴-۱- هدف اصلی	۷
۲-۴-۱- هدف‌های ویژه	۷
۵-۱- سوال‌های تحقیق	۷
۱-۵-۱- سوال اصلی پژوهش	۸
۲-۵-۱- سوال‌های ویژه	۸
۶-۱- روش پژوهش	۸
۷-۱- تعریف اصطلاحات	۸
۸-۱- تعاریف عملیاتی	۱۰

فصل دوم: ادبیات و پیشینه پژوهش

۱-۲- مقدمه	۱۱
۲-۲- آموزش عالی	۱۲
۱-۲-۲- تاریخچه آموزش عالی	۱۲
۲-۲-۲- اهمیت آموزش عالی	۱۵
۳-۲-۲- کارکردهای آموزش عالی	۱۳
۴-۲-۲- رسالت کار آفرینی	۱۸
۳-۲-۲- کار آفرینی	۱۸
۱-۳-۲- سیر تاریخی مفهوم کار آفرینی	۱۹
۲-۳-۲- مفاهیم و تعاریف کار آفرینی	۲۱
۳-۳-۲- مفاهیم و تعاریف کار آفرین	۲۳
۴-۳-۲- نوع‌شناسی کار آفرینی	۲۴
۵-۳-۲- ویژگی‌های شخصیتی کار آفرینان	۲۵

عنوان

صفحه

- ۲۷..... ۲-۳-۶- تعریف آموزش کار آفرینی
- ۲۸..... ۲-۳-۷- اهمیت و ضرورت آموزش کار آفرینی در دانشگاه‌ها
- ۳۵..... ۲-۴- کار آفرینی در آموزش عالی
- ۳۸..... ۲-۵- وضعیت کنونی آموزش کارآفرینان در ایران و جهان
- ۴۱..... ۲-۶- سابقه کار آفرینی در ایران
- ۴۲..... ۲-۷- فرصت‌ها و تهدیدهای آموزش کار آفرینان
- ۴۴..... ۲-۸- رسالت دانشگاه‌ها در ایجاد فرصت‌های کار آفرینی
- ۴۶..... ۲-۹- پژوهش‌های انجام شده در خارج از کشور
- ۴۸..... ۲-۱۰- پژوهش‌های انجام شده در کشور
- ۵۲..... ۲-۱۱- جمع بندی فصل

فصل سوم: روش شناسی تحقیق

- ۵۴..... ۳-۱- مقدمه
- ۵۴..... ۳-۲- نوع پژوهش
- ۵۵..... ۳-۳- جامعه آماری
- ۵۶..... ۳-۴- نمونه و روش نمونه‌گیری
- ۵۶..... ۳-۴-۱- روش نمونه‌گیری
- ۵۶..... ۳-۴-۲- تعیین حجم نمونه
- ۵۷..... ۳-۵- روش گرد آوری اطلاعات
- ۵۷..... ۳-۶- ابزار گرد آوری داده‌ها
- ۵۸..... ۳-۶-۱- مصاحبه
- ۵۸..... ۳-۶-۲- پرسشنامه
- ۵۸..... ۳-۷- اجزای پرسشنامه محقق ساخته
- ۵۹..... ۳-۸- پایانی پرسشنامه محقق ساخته
- ۶۰..... ۳-۹- روایی مصاحبه و پرسشنامه
- ۶۰..... ۳-۱۰- فرایند جمع‌آوری داده‌ها
- ۶۱..... ۳-۱۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها
- ۶۱..... ۳-۱۲- جمع بندی فصل

عنوان

صفحه

فصل چهارم: یافته‌های پژوهش

۶۲	۱-۴- مقدمه
۶۲	۲-۴- بررسی وضعیت جمعیت‌شناختی نمونه پژوهش
۷۱	۳-۴- تجزیه و تحلیل داده‌ها
۱۰۰	۴-۴- تجزیه و تحلیل یافته‌های حاصل از مصاحبه
۱۰۳	۵-۴- جمع بندی فصل

فصل پنجم: بحث و نتیجه گیری

۱۰۴	۱-۵- مقدمه
۱۰۴	۲-۵- خلاصه پژوهش
۱۰۵	۳-۵- یافته‌های تحقیق
۱۰۵	۴-۵- تفسیر یافته‌های مصاحبه
۱۱۴	۵-۵- پیش‌نهادهای کاربردی
۱۱۵	۶-۵- محدودیت‌های تحقیق
۱۱۸	۷-۵- موضوعات پیشنهادی برای تحقیقات بعدی
۱۱۹	پیوست شماره ۱
۱۲۰	پیوست شماره ۲
۱۲۳	پیوست شماره ۳
۱۲۷	منابع و مأخذ

فهرست شکل‌ها

صفحه	عنوان
۲۷	شکل ۱-۲- ویژگی‌های کارآفرینان.....
۶۳	شکل ۱-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب دانشگاه
۶۴	شکل ۲-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب سن در دانشگاه اصفهان.....
۶۴	شکل ۳-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب سن در دانشگاه زنجان.....
۶۵	شکل ۴-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب جنس در دانشگاه اصفهان.....
۶۶	شکل ۵-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب جنس در دانشگاه زنجان.....
۶۷	شکل ۶-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب دانشکده در دانشگاه اصفهان.....
۶۷	شکل ۷-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب دانشکده در دانشگاه زنجان.....
۶۸	شکل ۸-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب رشته تحصیلی در دانشگاه اصفهان.....
۶۹	شکل ۹-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب رشته تحصیلی در دانشگاه زنجان.....
۷۰	شکل ۱۰-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب سال ورود در دانشگاه اصفهان.....
۷۰	شکل ۱۱-۴- توزیع حجم نمونه بر حسب سال ورود در دانشگاه زنجان.....

فهرست جدول‌ها

عنوان	صفحه
جدول ۳-۱- تعداد دانشجویان کارشناسی ارشد دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی و مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان	۵۵
جدول ۳-۲- و حجم نمونه آماری پژوهش بر اساس دانشگاه، دانشکده و جنسیت	۵۷
جدول ۳-۳- طیف لیکرت، پرسشنامه بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی فعالیتهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان در حوزه کارآفرینی	۵۸
جدول ۳-۴- توزیع سؤال‌های هر مؤلفه و شماره سؤال در پرسشنامه	۵۹
جدول ۴-۱- توزیع دانشجویان بر اساس دانشگاه	۶۲
جدول ۴-۲- توزیع دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و زنجان بر حسب سن	۶۳
جدول ۴-۳- توزیع دانشجویان دانشگاه اصفهان و زنجان بر حسب جنس	۶۵
جدول ۴-۴- توزیع دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و زنجان بر حسب دانشکده	۶۶
جدول ۴-۵- توزیع دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و زنجان بر حسب رشته دانشگاهی	۶۸
جدول ۴-۶- توزیع دانشجویان دانشگاه‌های اصفهان و زنجان بر حسب سال ورود به دانشگاه	۶۹
جدول ۴-۷- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه دانش کارآفرینی	۷۱
جدول ۴-۸- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۷۳
جدول ۴-۹- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه توانش کارآفرینی	۷۴
جدول ۴-۱۰- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۷۶
جدول ۴-۱۱- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه نگرش کارآفرینی	۷۷
جدول ۴-۱۲- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۷۸
جدول ۴-۱۳- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه خلاقیت کارآفرینی	۷۹
جدول ۴-۱۴- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۸۱
جدول ۴-۱۵- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه دانش کارآفرینی	۸۲
جدول ۴-۱۶- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۸۳
جدول ۴-۱۷- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه توانش کارآفرینی	۸۴
جدول ۴-۱۸- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۸۶
جدول ۴-۱۹- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های حوزه نگرش کارآفرینی	۸۶
جدول ۴-۲۰- نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($u=3$)	۸۸
جدول ۴-۲۱- فراوانی و درصد پاسخگویان در مورد گویه‌های خلاقیت کارآفرینی	۸۸

عنوان

صفحه

- جدول (۴-۲۲) نتایج آزمون t تک متغیره، مقایسه میانگین با میانگین فرضی ($\mu=3$) ۹۰
- جدول ۴-۲۳- فراوانی، میانگین و انحراف معیار سؤال‌های ویژه پژوهش به تفکیک دانشگاه ۹۱
- جدول ۴-۲۴- نتایج آزمون t مستقل برای متغیر دانشگاه ۹۲
- جدول ۴-۲۵- مقایسه میانگین نمره فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان از دیدگاه دانشجویان دانشکده‌های مختلف در خصوص هر یک از مؤلفه‌های اساسی پژوهش ۹۳
- جدول ۴-۲۶- مقایسه میانگین نمره فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان از دیدگاه دانشجویان بر اساس سن در خصوص هر یک از مؤلفه‌های اساسی پژوهش ۹۴
- جدول ۴-۲۷- مقایسه میانگین نمره فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان از دیدگاه دانشجویان بر اساس سال ورود در خصوص هر یک از مؤلفه‌های اساسی پژوهش ۹۶
- جدول ۴-۲۸- مقایسه زوجی اختلاف میانگین نمره میزان فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه اصفهان از نظر دانشجویان با توجه به متغیر سال ورود ۹۸
- جدول ۴-۲۹- مقایسه میانگین نمره فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان از دیدگاه دانشجویان مرد و زن در خصوص هر یک از مؤلفه‌های اساسی پژوهش ۹۸
- جدول ۴-۳۰- تحلیل فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی در حیطه کار آفرینی (O, T) ۱۰۰
- جدول ۴-۳۱- فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی در حوزه دانش کارآفرینی از نظر مصاحبه‌شوندگان ۱۰۱
- جدول ۴-۳۲- فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی در حوزه توانش کارآفرینی از نظر مصاحبه‌شوندگان ۱۰۱
- جدول ۴-۳۳- فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی در حوزه نگرش کارآفرینی از نظر مصاحبه‌شوندگان ۱۰۲
- جدول ۴-۳۴- فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی در حوزه خلاقیت کارآفرینی از نظر مصاحبه‌شوندگان ۱۰۲

فصل اول

کلیات پژوهش

۱-۱ مقدمه

عصر جدید، عرصه رقابت بر سر منابع و سرمایه می‌باشد، کشورهای بزرگ صنعتی که فاتحان این عرصه‌اند بهره‌وری از منابع و سرمایه‌ها را در سرلوحه کار خود قرار داده‌اند و در پرتو وجود افراد تحصیل کرده و متخصص، چرخ‌های رشد و توسعه را به حرکت در آورده و به ابداعات و نوآوری‌هایی دست یافته‌اند. یکی از عوامل مهم دسترسی به این نوآوری‌ها که اقتصاد کشورهای توسعه یافته را از نو زنده کرده منوط به کارآفرینی بوده است.

کارآفرینی به این دلیل که جامعه را به سمت تغییرات تکنیکی و مبتکرانه سوق داده و باعث رشد اقتصادی می‌شود و نیز دانش جدید را به خدمات و محصولات جدید تبدیل می‌کند حایز اهمیت است. بنابراین کارآفرینی علاوه بر ایجاد اشتغال، موجب بالا رفتن کیفیت زندگی، توزیع مناسب درآمد، کاهش اضطراب‌های اجتماعی و بهره‌وری از منابع ملی می‌شود. کارآفرینی پدیده فنی اقتصادی جدیدی است که در دو دهه اخیر جهان اقتصاد و صنعت را با پیامدهای شگفت خود متحول ساخته است. رشد اقتصاد یکی از اهداف دولت در جامعه است که تحقق آن نیازمند فراهم شدن امکانات و شرایط مناسب محیطی مانند کارآمدی سیاست‌های اقتصادی دولت، وسعت زیر ساخت‌های اقتصادی و وجود نهادهای پیش‌برنده است از سوی دیگر عوامل کمی و کیفی تولید مانند نیروی کار، سرمایه فیزیکی و سرمایه انسانی نیز به عنوان منابع رشد اقتصادی مطرح‌اند، سرمایه

انسانی معادل کیفیت نیروی انسانی است که با وجود آن، امکان ترکیب مناسب نهاده‌های کار و سرمایه فیزیکی و خلق فرصت‌های اقتصادی جدید فراهم می‌شود، یکی از عواملی که در ارتقای کیفیت نیروی انسانی مؤثر است تربیت افراد تحصیل کرده با ویژگی‌های پیش‌برنده مانند روحیه خلاقیت، تفکر، نوآوری، کارآفرینی و توسعه‌گرایی در مراکز آموزشی است.

تحولات و تغییرات سریع و چشمگیر در جامعه‌ی بین‌المللی و نیز گذر از جامعه‌ی سنتی به جامعه‌ی اطلاعاتی در کنار تغییراتی همچون جهانی شدن باعث به وجود آمدن استراتژی‌های مختلفی شده است تا از طریق آنها، امکان رشد و توسعه‌ی اقتصادی، ایجاد اشتغال و رفاه در جامعه فراهم شود. در این میان از کارآفرینان به عنوان یکی از مهم‌ترین عوامل در توسعه‌ی پایدار نام برده می‌شود. یکی از مهم‌ترین مراکزی که می‌تواند در پرورش کارآفرینان نقش مهمی ایفا کند، دانشگاهها و موسسات آموزش عالی می‌باشند. به همین منظور، یکی از اهداف مهم آموزش عالی کشورمان در چند سال اخیر، پرورش نیروی انسانی کارآفرین بوده است. در شرایط کنونی که اقتصاد کشورمان با مسائل و نارسایی‌های مهمی نظیر فرار مغزها، بیکاری بویژه در فارغ التحصیلان دانشگاهها، کمبود نیروی انسانی متخصص، کاهش سرمایه گذاری دولت، عدم تحرک و رشد اقتصادی کافی روبروست، آموزش کارآفرینان در دانشگاهها از اهمیت مضاعفی برخوردار شده است.

۱-۲ شرح و بیان مساله پژوهش

با شروع هزاره سوم، تغییرات سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و تکنولوژیکی سریع و پرشتابی در سطح جهان ایجاد و در حال گسترش است. این تغییرات تاثیر بسیار جدی در سطوح مختلف کشورها و نهادهای اجتماعی، بخصوص نهادهای آموزشی داشته است. توجه به این نوع تغییرات لازمه هر نوع برنامه‌ریزی به ویژه برنامه‌ریزی‌های علمی آموزشی و پژوهشی می‌باشد (راعی فرد، ۱۳۸۱: ۱). چالش اصلی فراروی توسعه علم و فناوری در کشور عبارت است از ایجاد ساختار آموزشی و پژوهشی خلاق، نوآور و خود اتکا به نحوی که بتواند بر اساس نیازهای مبرم و اولویت‌های جامعه خود به شکلی پویا و مستمر، زمینه گسترش علم و دانش را در میان گروه‌های مختلف جامعه پدید آورد (آهون منش و همکاران، ۱۳۸۱: ۲۷۴). در این زمینه نظام آموزش عالی بعنوان متولی تربیت تامین نیروی انسانی ماهر و متخصص رسالت خطیری را بر عهده دارد. رسالت عمده دانشگاهها آموزش مداوم، پژوهش و گسترش فعالیت‌ها به منظور تربیت افراد با دانش حرفه ای و مهارت‌هایی که بتوانند در

توسعه اجتماعی شرکت کنند و همچنین دستیابی به توسعه پایدار و خلق دانش علمی از طریق توسعه پژوهش می‌باشد (لوئیس^۱ و همکاران، ۲۰۰۶).

با توجه به مطالبی که ذکر گردید می‌توان گفت که جامعه امروزین بشری به مراتب بیش از گذشته بر آموزش بویژه آموزش عالی متکی است و به تعبیری وابسته به "دانش پایه" است، به نحوی که آموزش عالی اجزای اساسی توسعه سیاسی، فرهنگی، زیست محیطی، اجتماعی، و اقتصادی آن شده است. این دانش پایگی ایجاد می‌کند برای رویارویی با بحران‌های عمیقی که جامعه بشری در شرایط کنونی با آنها مواجه است (در رأس همه آنها بحران ارزش‌ها)، آموزش عالی، به طور ریشه‌ای متحول و تجدید بنا گردد و در خدمت نوع انسان قرار گیرد (خورشیدی، ۱۳۸۳: ۸-۱۰). به عبارتی دیگر با توجه به سرعت و پیشرفت علوم فناوری روز در محیط پر تلاطم، پیچیده و متغیر امروزی لزوم توجه هر چه بیشتر به وضعیت مراکز آموزشی بخصوص دانشگاه‌ها بیش از پیش مبرهن و مورد تأکید می‌باشد (ضیایی، ۱۳۸۲: ۱۱۶). همچنین تحقیق و پژوهش درجهان امروز برای به ثمر رساندن اهداف کشورها دارای نقش ارزنده‌ای بوده و با اهمیت تلقی می‌گردد. برای تعیین شرایط رشد و توسعه پژوهش در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی، نخست باید وضع کنونی پژوهش را در این نهادهای علمی مطالعه کرد. سپس امکانات بالقوه و بالفعل جامعه به ویژه دانشگاه‌ها را برای افزایش کمیت و ارتقای کیفیت پژوهش تا حد ممکن شناخت (کاردان، ۱۳۷۶: ۶۰۹). امروزه یکی از شاخص‌ترین مقولات مورد بحث در آموزش عالی موضوع آموزش مبتنی بر پژوهش و برداشت‌های مختلف از نحوه اجرای آن است. فایق آمدن بر فاصله موجود میان حوزه‌های آموزش و پژوهش با رخنه کردن پژوهش در بدنه آموزش عالی و بویژه در حوزه آموزشی امکان پذیر است. بدون مانوس کردن دانشجویان با پژوهش در زندگی و فعالیت‌های روزمره فراگیری، پرورش استعدادها، خلاق آنها در تولید علم و مشارکت در توسعه کشور ناممکن خواهد بود (انت ویسل^۲، ۲۰۰۲).

بخش آموزش و پژوهش (علم و فناوری) در جامعه ایران، امروزه دچار تهدیدهای اساسی است تهدیدها را می‌توان هر نوع شرایط، موقعیت یا حالتی که در عدم رسیدن به اهداف آموزشی و پژوهشی تاثیر داشته باشد و موجب کاهش کمی و کیفی، کند شدن و یا عدم فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی شود دانست. آگاهی از تهدیدها امکان بقا و کاهش آسیب پذیری سازمان را موجب می‌شود. با کشف تهدیدهای موجود در محیط، می‌توان از آنها پرهیز کرد یا تاثیر منفی آنها را کاهش داد (کافمن و هرمن، ۱۳۸۳: ۸۲). همچنین کشور ما در کنار این

1- Luis

2- Entwistle

تهدیدهایی که با آنها روبرو است، برخوردار از فرصت‌های قابل توجهی نیز می‌باشد. فرصت‌ها عبارتند از: هر نوع شرایط، موقعیت و یا حالتی که امکان پیشرفت، توسعه و موفقیت سازمان را افزایش می‌دهد. دسترسی به اهداف را آسان‌تر می‌سازد و در نهایت کارایی و اثربخشی سازمان را در پی داشته باشد. (راینسون به نقل از مدنی، ۱۹۹۶: ۱۷۷).

با نگاهی به روند رو به رشد و توسعه جهانی در می‌یابیم که با افزایش و گسترش فناوری‌های پیشرفته، نقش و جایگاه کارآفرینان به طور فزاینده‌ای بیشتر می‌شود. امروزه کارآفرینی فردی و سازمانی از عوامل مهم رشد و توسعه اقتصادی به شمار می‌آیند به طوری که در غرب و برخی از کشورهای دیگر دو دهه اخیر دهه‌های طلایی کارآفرینی نام گرفته است (حی ینجولی^۱، ۲۰۰۲). و پیش بینی می‌شود با ظهور فناوری‌های نوین کارآفرینی به سوی افق‌های جدید میل خواهد کرد. مقوله کارآفرینی در بیشتر کشورهای پیشرفته و در حال توسعه به عنوان اصلی ترین منبع توسعه مورد نظر قرار گرفته است (مک لاین، ۲۰۰۴). علی رغم آنکه بعضی از صاحب‌نظران معتقدند کارآفرینی با آموزش مستقیم حاصل نمی‌شود و باید به روش پرورشی کارآفرینان را تربیت کرد اما هیچ کس منکر این مطلب نیست که استفاده از فناوری‌های نو و ایجاد کسب و کار جدید بدون آموزش و پرورش و پژوهش عملا دست یافتنی است (الدریج، ۲۰۰۵). با مراجعه به اطلاعات موجود در خصوص برنامه‌های درسی دانشگاهی کارآفرینی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه، اهمیت نظام آموزشی و پژوهشی در توسعه کارآفرینی بیشتر مشخص می‌شود (حسینی لرگانی و همکاران، ۱۳۸۷: ۱۲۲).

یکی دیگر از اهداف تاسیس مراکز آموزش عالی، آماده سازی دانش‌آموختگان برای محیط کار و کارآفرینی است. موفقیت دانش‌آموختگان به مهارت‌های تخصصی و فردی آنان بستگی دارد. دانش‌آموختگان موفق کسانی هستند که نه فقط به مهارت‌های تخصصی مجهزند، بلکه همچنین مهارت‌هایی چون نوآوری، خلاقیت، مسئله گشایی، برنامه‌ریزی، کارگروهي، استفاده از فرصت‌ها، اعتماد به نفس، مسئولیت پذیری، انعطاف پذیری، ریسک پذیری و خوش بینی به طور نسبی در آنها نهفته باشد. دانشگاهها صرفا باید محلی برای پرورش این مهارت‌ها باشند نه ایجاد آنها. برنامه‌های درسی و فرآیندهای اجرایی آن باید به گونه‌ای طراحی شوند که مهارت‌های لازم در دو محور تخصصی و فردی را به دانشجویان ارائه کنند. انجام فعالیت‌های کارآفرینی در دانشگاهها روشی است که دانشجویان به کمک آن می‌توانند توانایی‌های تخصصی و فردی خود را جهت ایجاد تحول فردی و اجتماعی ارتقا دهند (آراسته، ۱۳۸۲: ۵).

1- Haiyanhchali

2- Mcclin

3- Aldrich

اگرچه طی سالهای گذشته تحقیقاتی در رابطه با فعالیتهای آموزشی و پژوهشی صورت گرفته است، که از آن جمله می‌توان به موارد زیر اشاره نمود. دری و طالب نژاد (۱۳۸۷). بررسی وضعیت عوامل راهبردی دانش آفرینی در دانشگاه‌های وابسته به وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، حسینی لرگانی و همکاران (۱۳۸۷). آموزش کارآفرینی در هزاره جدید؛ زیرساختی برای اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی و پالیزمان (۱۳۸۶). در تحقیقی با عنوان بررسی قوت‌ها، ضعف‌ها، فرصت‌ها و تهدیدهای فرا روی فعالیتهای پژوهشی در دانشگاه‌های غرب کشور، اما در این زمینه خاص که به بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای پیش روی فعالیتهای آموزشی و پژوهشی در زمینه کارآفرینی (دانش، توانش، نگرش و خلاقیت) در سطح دانشگاه‌ها آن هم به صورت مقایسه‌ای و از نظر دانشجویان تحصیلات تکمیلی پردازد کمتر پژوهشی صورت گرفته است. لذا در این پژوهش محقق به بررسی فرصت‌ها و تهدیدهای فرا روی فعالیتهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان تحصیلات تکمیلی دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی-مهندسی که مولفه‌های اساسی این تحقیق می‌باشد در دانشگاه‌های اصفهان و زنجان از دید دانشجویان تحصیلات تکمیلی در حوزه کارآفرینی (دانش، توانش، نگرش و خلاقیت) پرداخته است.

۱-۳ اهمیت و ارزش تحقیق

پژوهش در ایجاد وضعیت اقتصادی جهان نقش محوری و سهمی اساسی داشته، ولی اهمیت آن در جهان امروز به دلایل زیر بیشتر اهمیت پیدا کرده است. افزایش ارتباطات در سطوح ملی و بین‌المللی، انباشتگی فناوری در کشورهای پیشرفته، تأکید بر مرغوبیت محصول و قابلیت رقابت در سطح جهانی و به تبع آن نیاز به تطبیق دائمی با تحولات فناوری (تکنولوژیک) تقسیم کار جهانی بر پایه گونه‌های پرشمار فناوری با توجه به مزیت‌های نسبی کشورها. بنابراین، قدرت و توان تحقیق و توسعه یکی از اساسی‌ترین معیارها برای سنجش و تناسب نیروها در معادلات سیاسی و اقتصادی بین‌المللی است. اهمیت این مسأله در این است که از بطن فعالیتهای پژوهشی، فناوری‌های جدیدی خلق می‌شوند. که با وجود آنها می‌توان به توان رقابتی مناسب دست یافت (خورشیدی، ۱۳۸۳: ۱۵۴). بنابراین وجود مراکز آموزشی و پژوهشی و دانشگاه‌هایی که بتوانند هر چه سریعتر نسبت به روز آمد شدن خود در ابعاد مختلف علمی مطرح در سطح دنیا گام برداشته و در سایه این تغییر و تحول نسبت به رشد و ارتقای جامعه و توسعه آن نقش اساسی ایفا نماید، از ضروریات توسعه پایدار برای هر کشوری است (ضیایی، ۱۳۸۲: ۱۱۶). با توجه به تأکیدات برنامه چهارم توسعه در رابطه با نقش و جایگاه آموزش عالی در توسعه و رشد کشور، ضرورت ایجاد می‌نماید که هر چه سریعتر نسبت به وضعیت موجود مراکز آموزشی و پژوهشی خصوصاً دانشگاه‌ها رسیدگی شود و موانع و مشکلات موجود در راه تحقق اهداف مرتبط بر این مراکز را که

همانا وجود ساختارهای سازمانی غیر منعطف و با عرض و طولی ناشناخته و گسترش بی رویه که یکی از بزرگترین معضلات آنها می‌باشد، برطرف نموده و از این رهگذر به اهداف رشد و توسعه جامعه جامه عمل پوشانده شود (ضیایی، ۱۳۸۲: ۱۱۶).

در عصر حاضر مدیریت بر سازمان‌ها به شرایط محیطی بیرونی و درونی موسسات بستگی دارد و تغییر و تحولات محیطی باید مورد توجه قرار گیرد (زمردیان، ۱۳۷۳). مفهوم این تغییر و تحولات سریع آن است که سازمان‌ها دیگر نمی‌توانند با تکیه بر روش‌های پیشین، اهداف خود را محقق سازند و به رسالت خود عمل کنند. تغییرات پرشتاب، پیچیدگی فزاینده، رقابت روز افزون و... باعث شده‌اند تا حیات سازمان‌ها هر چه بیشتر در معرض خطر قرار گیرد و یافتن راه چاره بعنوان دغدغه فکری مدیران سازمان‌ها مطرح شود (جدی، زنجانی، ۱۳۸۰). قرن جدید به دنبال راهبردهایی سازمانی است که به شدت بر نوآوری تمرکز دارند. نوآوری مداوم و توانایی رقابت موثر در بازارهای بین‌المللی از جمله مهارت‌هایی هستند که انتظار می‌رود به طور فزاینده-ای بر عملکرد سازمان‌ها در اقتصاد جهانی قرن بیست یکم تاثیر بگذارند (کوراتکو^۱ و هودی یست، ۲۰۰۱) بنابراین سازمان‌ها باید بطور پیوسته با ترکیب جدیدی از منابع، مزیتی جدی فراهم آورند. اینجاست که اهمیت نیروی انسانی خلاق و به عبارت دیگر، کار آفرینان سازمانی بر جسته می‌شود. وجود بستر مناسب برای فعالیت‌های کار آفرینانه در سازمان و نیز وجود محیط بیرونی پشتیبانی کننده از این گونه فعالیت‌ها از مهم‌ترین عوامل کار آفرینی سازمانی به شمار می‌رود (جدی، زنجانی، ۱۳۸۰). به علاوه امروزه سازمان‌ها نمی‌توانند با تعداد اندکی افراد خلاق و کارآفرین بر رقبای خود فائق آیند، آنها باید شرایطی فراهم سازند تا همه کارکنان روحیه کار آفرینی پیدا کنند و بتوانند فعالیت‌های کار آفرینانه فردی یا گروهی خود را به راحتی به اجرا در آورند. ایجاد چنین سازمانی در گرو عواملی کلیدی همچون شناخت شرایط محیطی، درک عواقب وضع موجود و احساس نیاز به تغییر اساسی، شناخت ویژگی‌ها و اهمیت کار آفرین‌ها، شناخت ویژگی‌های سازمان کار آفرین و ایجاد بستر مناسب برای جذب کار آفرین‌ها است (صمد آقایی، ۱۳۷۸). از طرفی دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی نیز که دارای نقش قابل ملاحظه و انکار ناپذیری در سرنوشت هر جامعه هستند و از پایه‌های اساسی رشد و توسعه و استقلال هر نظام اجتماعی محسوب می‌گردند با این شرایط و چالش‌ها مواجه خواهند شد.

در شرایط کنونی ایجاد فرصت‌های شغلی برای انبوه بیکاران کشور به ویژه فارغ‌التحصیلان بیکار اصلی‌ترین و مهم‌ترین دغدغه سیاست‌گذاران و تصمیم‌گیران کلان کشور است. تجربیات موجود در زمینه ایجاد اشتغال بیانگر این واقعیت است که تنها با تکیه بر سرمایه‌گذاری‌ها و حمایت دولت نمی‌توان از پس بحران بیکاری بر آمد، بلکه

توجه به زیر ساخت‌ها و ارائه تعریف نو از مقوله کار و اشتغال و گذر از کارجویی و کاریبی به کارآفرینی و نیز اشاعه آن از طریق آموزش می‌توانیم شاهد تحولات ساختار در زمینه ایجاد اشتغال باشیم. بنابراین به دلیل اهمیت موضوع و اینکه کمتر تحقیقی در این زمینه صورت گرفته، سعی گردیده تا با بررسی و شناسایی تهدیدها و فرصت‌های کارآفرینی در دانشگاه اصفهان و دانشگاه زنجان پیشنهادهایی در جهت کاهش تهدیدها و افزایش فرصت‌های کارآفرینی دانشجویان ارشد دانشکده‌های علوم انسانی، علوم پایه و فنی - مهندسی ارائه گردد.

۱-۴ هدف‌های تحقیق

۱-۴-۱ هدف اصلی پژوهش: تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای فراروی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه کارآفرینی است.

۱-۴-۲ هدف‌های ویژه

- ۱- تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه دانش کارآفرینی.
- ۲- تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه توانش کارآفرینی.
- ۳- تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه نگرش کارآفرینی.
- ۴- تعیین فرصت‌ها و تهدیدهای آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان در حوزه خلاقیت کارآفرینی.
- ۵- تعیین تفاوت دیدگاه دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان بر اساس ویژگی‌های دموگرافیک، سن، جنس، دانشکده و سال ورود به دانشگاه.

۱-۵ سوال‌های تحقیق

- ۱-۵-۱ سوال اصلی پژوهش: فرصت‌ها و تهدیدهای فراروی فعالیت‌های آموزشی و پژوهشی دانشجویان دانشکده‌های علوم پایه، علوم انسانی و فنی - مهندسی دانشگاه‌های اصفهان و زنجان از دید دانشجویان کارشناسی ارشد در حوزه کارآفرینی در چه سطحی می‌باشد؟